

MINNER FRA MIN BARNDOM I KASFJORD UNDER KRIGEN 1940 - 1945.

Av Magnus Mikkelsen.

I april 1940 var jeg en gutt på 8 år. Min far var offiser og var vinteren 1940 på Setermoen. Min mor var på besøk hos ham i begynnelsen av april. Det hadde vært øvelser den vinteren og han hadde vært lenge borte. Om morgenen den 9.april sto jeg opp til vanlig tid for å gå på skolen. Da jeg kom ned fra loftet kunne vi høre på radioen at Norge var i krig. Det var ikke uvanlig å høre om krig og ødeleggelser før vi var klar til å gå på skolen om dagene, for krigen i Europa hadde allerede vart over et halvt år. Nå hørte vi også at Narvik var tatt om morgenen. Vi viste at Narvik ikke var så langt unna. Senere fikk vi vite at pappa var på tjenesteoppdrag i Narvik med bil den 8.april 1940. Mamma var med han på den turen. De kjørte tilbake til Setermoen om ettermiddagen og kvelden i et forrykende snøfokk. Plog måtte kjøre foran deres bil omtrent hele vegen for at de skulle kunne ta seg fram. Vi har forstått senere at været var det som hindret tyskerne å ta seg fram mot Setermoen og de norske styrkene der i løpet av 9.april. Det føk utrolig også i Kasfjord. Vegene føk igjen. Når det lettet senere måtte vegen inn til Kasfjord måkes opp fra Aunaaleet og ned til broen over Mølnelva. Jeg husker godt at snøen var så dyp at bygdas menn med snøskuffer måtte hive snøen opp over tre avsatter. Vi unger deltok så godt vi kunne. Min mor kom etter et par dager med lokalbåt fra Sjøvegan til Harstad. Trafikken på disse kanter gikk altså bortimot normalt mens krigen raste noen mil unna.

Til Kasfjord kom både engelske og franske styrker. Engelskmennene bodde blant annet på baptistenes forsamlingshus "Elim", og anla stillinger nede på marken hos oss. Den franske styrken var fremmedlegionærer, og en gjeng bodde på låven vår. De var i fjæra og plukket skjell som de kokte på bål ved siden av fjøset. Delikatesse for dem det vi forsto, men for oss var det sjokkartet. At folk kunne finne på å spise sånt griseri var vår holdning til det. Vi brukte bare skjell som leker. Hest, ku og gjeiteskjell var kjente begreper.

Som en vil se av bildene, som ble tatt sammen med oss i nabolaget, var de veldig opptatt av kontakt, og å delta i arbeide på gården.

Harstad ble angrepet fra fly, og mange ganger fløy de over Kasfjord mot Harstad om ettermiddagene for å ha sola i ryggen. Luftvernet spilte opp fra Harstad mot flyene. Granatene eksploderte i luften og sendte et skur med splinter over bebyggelsen i Kasfjord. Vi unger gikk rundt og samlet opp disse sylskarpe splintene som lå rundt omkring. Noen var så varme at vi brente oss på fingrene på dem. På himmelen over Harstad kunne vi både se flyene og røkdottene etter granateksplisjonene. Noen voksne forståsegpåere mente eksplisjonene var fly, og antall fly ble derfor veldig stort. Når dottene etter hvert løste seg opp, og spredde seg i luften, forsto vi jo alle at dette ikke var fly. Den dagen oljetankene ved Samasjøen ble satt i brann av bomber, trodde vi at hele Harstad sto i brann.

Sett fra oss veltet enorme røkmasser over fjellene i øst. Som en vil se av bilde fra brannen, som er tatt fra Bjarne Erlingsøns gate, kan en godt forstå at vi trodde hele byen var i brann. Som en følge av tyskernes innmarsj i Nederland, Belgia og Frankrike vet vi at de allierte etter hvert trakk seg ut av Norge. Oppbruddet fra Kasfjord virket panikkartet da de skulle dra. Franskmennene etterlot seg mye militært utstyr bl a biler, og mang en Kasfjæring kjørte rundt i Renault lastevogner de første dagene etter oppbruddet.

Deretter rykket tyskerne inn i bygda. Det ble bygget brakker og befestninger. Befal ble rekvirert inn i bolighusene hos folk. I vårt hus var det to store soverom i andre etasje. Et av disse ble rekvirert som kvarter for en Feldtweber. For å komme til dette rommet måtte en gå gjennom vårt kjøkken. Vedkommende hadde også oppasser som måtte bruke samme inngang, men var innkvartert sammen med de øvrige soldater annet sted. Jeg hadde en tante og onkel som til vanlig bodde i Vardø. Hun var lærer og han var toller. Sommeren 1939 hadde de kjøpt seg ny bil. Det var en Opel Olympia. De kom kjørende med den til Kasfjord våren 1940. For å unngå at tyskerne skulle rekvirere bilen ble den satt på låven vår. Der sto den når tyskerne kom til Kasfjord og slo seg ned. Det ble et problem om sommeren når vi skulle begynne med slåtten, og tørrhøyet skulle inn på låven. Bilen ble stående i vegen. I fjøset var også et vognskjul. Dette ble klargjort som garasje. Det ble samlet sambygdinger. Problemet var en tysk vaktpost som patruljerte fra deres kvarter og forbi vårt fjøs og nedover til

April-/maidagen 1940. Franske fremmedlegionærer driver med vedsaging i Kasfjord.
Utlånt foto og bildetekst: Ernst Eilertsen

stillinger de hadde overtatt etter engelskmennene langt nede på marka vår. Så snart vaktposten hadde kommet i skjul tråtte sambygdingene til. Fikk opp låvedørene i en fei. Trillet bilen ut og ned og inn i vognskjulet bar det temmelig kvikt. Igjen med dørene og folket spredd for alle vinder. Bilen ble stående der i dette vognskjulet helt til freden kom våren 1945. Tante og onkel var evakuert til oss stort sett hele krigen, slik at onkel pusset og stelte på bilen så det var en fryd. Bilen ble jekket opp og sto på planker slik at gummien kunne holde seg under hele krigen. Den samme onkelen var en geskjeftig herre. Som kjent skortet det under krigen både på det og hint. Han laget stor kvern som han malte poteter i til masse, som han vasket ut til potetmel. Utmerket kvalitet ble det. Han snekret bur og hengte opp i sauefjøsset over sauene, og hadde kaniner i disse burene. Kaninkjøtt var meget velsmakende, og mangt et godt måltid ble servert av denne attåtneringen under hele krigen. Om sommeren var kaninene i bur med nettingbunn ute i hagen. De beitet i burene, og burene ble flyttet omkring etter hvert som gresset ble oppspist i burene. Han dyrket tobakk, og ble en populær mann blant bygdas røkere, når innhøstingen foregikk. Det var et styr og stell med tørking, sausing, karving og jeg vet ikke hva, før produktet kunne gå opp i røyk. En del biler ble drevet med knott. Bensin var mangelvare og rasjonert. Knott ble laget av treet or eller older, som vi kaller det. Bygdas snekker hadde skaffet seg utstyr for produksjon av knott. Oldra ble kappet i tynne skiver, som deretter ble sendt inn i en maskin som kuttet skiven opp i terninger. Så over på et transportband som førte terningene opp i neste etasje til tørkeri. Når knotten var tørr ble den hatt over i papirsekker og klar for salg. Biler med knottagregat kom så fra byen og kjøpte dette drivstoffet. Vi guttunger laget mye av dette produktet, og syntes det var veldig artig. Det skjedde også nærmest et fenomen. Tyskerne rykket inn i Kasfjord med alt sitt pikk og pakk. Blant annet mange hester og medbrakt for til disse. Da kom også rottene til Kasfjord. De likte seg godt der og formerte seg voldsomt. De invaderte fjøsene og gnagde hull i både vegger og gulv, og materialer var ikke å få kjøpt. Vi forsto også hvorfor den kjente spisse stikksaga blir kalt for rotterompe. Flere ganger kunne vi se at rotta gnagde hull i fjøstaket, gjerne i sprekker mellom to bord. Når det var plass nok stakk den rompa ned gjennom hullet og satt der og dro rompa si opp og ned i hullet, og filte hullet på den måten større og større, til den til sist kunne få kroppen igjennom. Et imponerende arbeide. De som var mest modig av oss unger listet oss bort under mens arbeidet pågikk, grep rotta i halen, dro den ned og gjorde kort prosess. I nabofjøsset drev de blant annet oppdrett av gris. Her var virkelig stor rottekoloni. Gården hadde også en buhund, som var spesialist på rottefangning. Vi listet oss forsiktig bort til fjøsdøra, åpnet den brått og slapp hunden inn. Han var utrolig kjapp. Bet over nakken på rotta, kastet byttet opp i luften, og satte på neste. Det var ikke uvanlig med fangst på opptil 15 stykker i en slik jaktprosess. Det hele var over i løpet av noen få minutter, og de øvrige rottene hadde funnet skjul. Dette ble gjentatt gang etter gang. Dette pågikk under hele krigen. Det utrolige var - ja nesten ufattelig, og som et fenomen. Da krigen var over og tyskerne hadde forlatt bygda fulgte rottene nærmest med på lasset. Ikke lenge etter var alle rottene borte. Det var som om de hørte sammen. Nærmest var i slekt - ubegripelig. De var kanskje alle "Rottefangere fra Hameln" - den kjente historien fra tysk litteratur. Vi som hadde gårdsbruk hadde stort sett mat nok. Vi hadde 6 kyr og hadde derfor melk nok. Det ble kjernet smør i stavkjerne, og ystet ost. Noen i bygda hadde geiter, og gården vår byttet til seg geitmelk for å yste både kvit og brun geitost. Vi dyrket mange dekar med poteter. Tyskerne kjørte med hest og vogn rundt på gårdene for å kjøpe landmannsprodukter. En dag vi holdt på med potetopptaking på den store åkeren, kom de kjørende med et dobbelspann ned på åkeren og ville kjøpe poteter. Det var potet overalt: Min storebror, som hadde tatt artium i 1940, svarte på tysk: Wir haben keine Kartoffeln. Oversatt til norsk: Vi har ingen poteter. Det ble faktisk godtatt og de kjørte videre i bygda. Vi dyrket også bygg, som ble levert på Kulseng mølle for å males til byggmel. Byggmelsgrøt ble et hyppig kveldsmåltid - for hyppig syntes vi barna. Det var blant annet mangel på gjær. Til brødbakingen ble det derfor laget surdeig. Mange hadde problemer med å få brødene til å henge i hop under produksjonen. Når brødene syntes å være stekt kunne skorpen på toppen løftes av som en hatt, og innmaten var rå og måtte nærmest spises med skje. Etter at krigen i Nord-Norge var avsluttet i juni 1940, fikk min far arbeide ved et kontor det norske forsvar etablerte i Tromsø. Kontoret hette Distriktsforvaltningskontoret for Nord-Norge. Min far ble derfor mye borte fra hjemmet, og var bare hjemom i helger og en og annen fridag ellers. Ved siden av å være offiser var min far jordbruksmann. Han var formann i Harstad Meieri fra 1929 og fram til krigsutbruddet. Han var god venn med meieribestyrer Magnus Helleland. Det jeg nå forteller er innledningen til det som for oss ble en katastrofe, nemlig at vår far ble arrestert av tyskerne, dømt til 5 års tukthus, og etter hvert sendt til Tyskland. Meieribestyreren hadde våren 1941 bedt min far om å engasjere en mann som dreng. En mann som trengte opphold utenfor byen, da tyskerne var ute etter vedkommende, og måtte gå i dekning. Vedkommende kom til Kasfjord og var dreng på gården hos oss en periode den våren. Lite ante vi at denne mannen etter hvert gjorde det slik at Magnus Helleland, Per Spilling og Alf Pettersen ble arrestert av tyskerne i juni 1941, og min far arrestert i Tromsø høsten samme år.

Etter arrestasjonene i Harstad i juni var det nok flere som ante uråd i forhold til vedkommende, som trengte å gå i dekning, og som hadde vært dreng hos oss. Helleland hadde leilighet i meieribygget, og da Helleland ble arrestert hadde Gestapo gått rett bort til en radiator i stuen, og tatt frem en notatbok Helleland hadde skjult bak denne i et hulrom i veggen. En av de få som kjente til dette skjulestedet var nettopp vedkommende dreng. Helleland ble dømt til 15 års tukthus og sendt til Tyskland etter hvert. De andre to vet vi ble dømt til døden og skutt på Hundtorp skytebane ved Setermoen. I Tromsø så min far en dag på sommeren at denne tidligere drengen vår kom ut fra kontoret til dampskipsekspeditor Berg. En kjent størrelse i Tromsø. Min far gikk inn og snakket med Berg. Han kunne fortelle Berg om de mistanker han og andre hadde i forhold til vedkommende, som hadde vært på besøk. Berg kunne da fortelle at de hadde under planlegging en overfart med et fartøy fra Tromsø til England. Faren for å bli avslørt kunne være overhengende, og planleggingen ble stoppet i den omgang. En dag i oktober gjør Gestapo i Harstad storinnrykk på gården vår. Motorsykler med sidevogn, personellkjøretøyer, og en mengde skrikende og skrålende gestapister stormer inn på tunet. Vi står paralysert og ser på opptrinnet. Noen foretar ransakelse i huset vårt. Andre begynner å telle stolper på et gjerde, som går mellom stua og fjøset, skritter opp et antall skritt ut fra gjerdet, og kjører spett gjentatte ganger i bakken. Etter å ha holdt på med dette en stund gir de opp. En av disse går så i telefonen og ringer et eller annet sted. Når vedkommende kommer tilbake forflyttet hele styrken seg til et annet gjerde, som går fra naboens fjøs og nedover marken, og er skille mellom de to eiendommene. Her teller de også stolper og skritter ut til siden de antall skritt de tydeligvis har fått oppgitt, og setter spettet rett i det de er på leting etter –nemlig en kasse. Vi står som fjetret. De som er inne i huset finner noen flyveblad med sanger som var i *omløp* under krigen. Sanger som tyskerne satte liten pris på, men som de sikkert visste var i *omløp*. Min mor blir forhørt. Tolk er en yngre dame fra Harstad, som Gestapo har med seg. Et søskenbarn av meg, datter av min tidligere omtalte tante og onkel fra Vardø, melder fra til Gestapo der og da at disse sangene var det hun, som hadde fått stukket i handa av en eller annen i byen, og at sangene er hennes. Den omtalte kasse blir lastet opp sammen med alt personell. Mitt søskenbarn blir arrestert og tatt med. Deretter forlater hele kortesjen bygda.. Vi er i sjokk hele familien. Søskenbarnet vårt ble etter forhør frigitt og kom seg tilbake til Kasfjord i løpet av dagen. Noen dager senere ble min far arrestert i Tromsø. Han protesterte mot arrestasjonen, men så ble den omtalte kasse lagt på bordet. Kassen inneholdt våpen-geværer som tilhørte personer i Harstad, og et av disse var hans egen Krag –Jørgensen skarpskyttergevær. Det var vanskelig å fremsette protester etter det. Bevisene var for håndfaste. De som hadde vært med for å lure unna våpen hadde nok ikke tenkt at disse våpnene skulle ligge lenge nedgravet, for våpnene var ikke klargjort for lengre lagring under slike forhold. De hadde nok sett for seg en kort periode med tyskere her i landet.

De opptrådte som vi gjentatte ganger har sett at okkuperte har opptrådt overfor okkupanter de senere år rundt om i verden. Når våpnene ble gravet ned vet vi ikke. Vi snakket aldri med far eller mor om dette etter krigen. Ingen andre i familien kjente til kassen, dens innhold og historie. Den ble sannsynligvis gravet ned våren 1940. Det kan hende, som vi ser det, at vår mor passet for nøye på når det skulle pløytes neste vår, at det ikke ble pløyet så langt opp på marka, hvor denne kassen lå nedgravet, og at dette kunne bli gjennomskuet og virke mistenkelig på den omtalte drengen.

Min far ble arrestert 20.10.1941 og satt på Tromsø kretsfengsel til 27.11.1941, da han ble overført til Sydspissen på Tromsø, og hvor han satt til 5.12.1941. Den dagen ble han transportert til Setermoen i Bardu sammen med andre fanger på åpen lastebil, som passerte områder med temperaturer ned i 33 kuldegrader. På Setermoen ble fangene plassert i båser i en gammel militærstall nede i infanterileiren –to og to i hver bås. Her på Setermoen ble han stilt for retten. Dommen falt i desember 1941. Min far ble dømt til 5 års tukthus med begrunnelse at han hadde vært i kontakt med norske fanger på Sydspissen, levert dem pakker, samt vært i besittelse av våpen, ammunisjon og sprengstoff, samt for antitysk innstilling. 27.1.1942 startet transporten med Tyskland som mål etter følgende reiserute: Fra Setermoen gikk turen til Narvik og videre med lokalbåt til Svolvær samme dag. Fra Svolvær med hurtigruta til Trondheim med ankomst 31.1.1942. Derfra med nattoget til Oslo med ankomst neste morgen den 1.2.1942. Med toget fulgte mange nazistørrelser, som skulle til Statsakten på Akershus festning i forbindelse med innsettingen av Vidkun Quisling som ministerpresident denne dagen.

Fangene var først innoft Akershus festning før de ble brakt videre samme dag til Grini. Den 6.2.42 ble de kjørt til havna i Oslo via Akershus og om bord i “Donau”, som samme dag gikk til Danmark. Min far husket ikke hvor de havnet i Danmark, men de reiste med Korsørfergen, reiste videre med tog til Hamburg, hvor de ankom 9.2.42. Han kom til tukthuset Fuhlsbuttelt i Hamburg. Her ble han helt til 17.mai 1944. Under oppholdet i dette tukthuset, måtte fangene arbeide i fabrikker som framstilte krigsmateriell. Tilslutt var disse fabrikkene så sønderbombet at der ikke var nok arbeide i de fabrikkene som var igjen. Mange fanger ble derfor transportert for å arbeide i fabrikker i andre distrikter. Den 17.mai.1944 marsjerte kolonner med fanger til jernbanestasjonen i Hamburg.

Hans gruppe ble sendt til Luckau og distriktet Nieder Lausitz i Sørøst Tyskland. Her ble han til 5.2.1945. Også her ble fangene satt til å arbeide med krigsmateriell i fabrikker. 5.2.1945 var han med i en gjeng som ble tatt ut på ny transport som ankom Zerbst den neste dag. Zerbst var en liten by utenfor Berlin. Der arbeidet de til den 12.4.1945. Innkvarteringsforholdene var elendige i Zerbst. De måtte holde til i en gammel to-etasjes låve uten noen slag av bekvemmeligheter. Den første tiden her arbeidet de ute i terrenget med å samle inn giftgassbomber, som hver veide 200 kg. Disse bombene var plassert i kasser som var stablet opp rundt i skogen formet som hus, som et ledd i kamuflasje. Disse såkalte husene var kledd med papp for at det hele skulle se helt naturtro ut. I og med russernes framrykning mot Berlin var lagrene, som lå forholdsvis nært opp til Stargot flyplass, i faresonen og dette var årsaken til at lagrene måtte flyttes. Hensikten med lagringen nær flyplass var i tilfelle ordre om bruk skulle bombene lastes i fly og droppes mot mål et eller annet sted. De hadde et kolossalt arbeide med å få bombene fra skogen og fram til jernbanespor hvor bombene ble lastet opp og transportert bort. Etter at arbeidet med giftgassbombene var avsluttet, ble de satt til å bygge startplasser for rakettfly. Disse startplassene ble imidlertid bombet sønder og sammen etter hvert og ble aldri ferdige. Min far ble stadig svakere under dette oppholdet i Zerbst og de siste 14 dagene måtte han holde seg inne. I tillegg til at han hadde difteri, var han plaget med at kroppen hovnet opp-hadde vann i kroppen. Den 6.4.1945 fikk nordmennene i Zerbst besøk av sjømannspresten i Hamburg, Vogt-Svendsen som ifølge far gjorde et særdeles godt arbeide med å finne ut hvor norske fanger befant seg og fikk registrert disse. Under besøket den dagen sa han at han håpet at vi fanger kunne bli hentet om 5-6 dager. Den 12.april 1945 kom en svensk, hvit buss og tok med de 12 nordmenn og 2 dansker som var igjen i Zerbst. Transporten gikk så til konsentrasjonsleiren Neuengamme ved Hamburg. Transporten dit tok ca 2 døgn. Far sier at han ankom dit mer død enn levende. Han ble tross sin tilstand ikke lagt inn på lasarettet i leiren, fordi legene der måtte ta seg av de som trengte øyeblikkelig hjelp og operative inngrep. 20. april 45 begynte nordmennene og danskene å reise fra leiren. Det hadde lyktes Grev Folke Bernadotte å få en avtale med Hitler slik at han kunne få ut folkene. Et par dager i forveien hadde tyske offiserer fra fangeleiren sammen med en legekommisjon sett på fangenes helsetilstand. De tyske offiserene sa at de fangene som hadde fått dom, ikke kunne få være med på transporten, hvilket selvfølgelig var en stor skuffelse for far og de av hans kammerater, som også hadde dom. Imidlertid var tordenen fra granatnedslag kommet så nær under opplastingen den 20. at det ble besluttet at hele leiren skulle evakueres i løpet av dagen. På den måten fikk far og hans dømte kamerater også være med på transporten. Far ble sendt i syketransport på bære med bil til Danmark. Det ble kjørt i ett kjø. I Danmark ble det skiftet over til tog. I det samme toget var det danske politimenn, som kom fra konsentrasjonsleir i Tyskland. Transporten ankom til Helsingborg epidemisykehus i Sverige 23.april 1945 og far veide da bare 45 kg. Det var naturlig når jeg skulle skrive om denne forferdelig hendelsen for oss alle at hele fengselsperioden ble holdt i sammenheng. Etter at vår far ble flyttet fra Setermoen viste vi lite om hvor han var. Vi kunne skrive til han ganske ofte og brevene ble sendt via tysk feltpost. Han fikk anledning til å skrive hjem en gang i måneden. Brevene ble sensurerte, ved at det som var uønsket i brevene fra krigsmakten sin side, ble sladdet ut med svart tusj. Det ble skrevet herfra om alt mulig, og svar på spørsmål far stilte i tidligere brev, f. eks, om hvordan det gikk med avlinger og driften av gården, og om skolegangen for oss barn. I 1943 døde hans gamle far, men dette fikk han kjennskap til først mye senere.

I Kasfjord bygde tyskerne omfattende befestninger –mest på Auna oppe under fjellet med god utsikt utover fjorden. Et ungdomshus som tilhørte "UL Vårvon" måtte rives, da det sto i vegen for skuddlinjene til okkupantenes befestninger. Om klubben noen gang fikk erstatning for at de måtte rive ned sitt hus, og jevne murer med jorden, vet jeg ingenting om. Det var et hus av betydelig størrelse og kvalitet, Materialene ble av laget fraktet innover langs Kasfjordvannet, og deler av materialhaugen ble nyttet til danseplatt inne i Torskottområdet. Mye av materialene ble nok i løpet av krigen brukt rundt på gårdene, som reparasjonsmaterialer til hus og driftsbygninger. Materialer var ikke å få kjøpt for vanlige mennesker. Tyskerne hadde nok behov for alt til sine befestninger. Minebelter ble lagt ut fra Hamran –det området Harstad kommune lenge etter krigen kjøpte til oljebase –og langs stranda til Mølnelva, og fra elva langs vannet innover til vegen, som tar av fra hovedvegen og nedover til vannet.

Disse minefeltene som besto av stridsvognsminer var inngjært med kraftig piggråd, og feltene hadde en bredde på 7-8 meter. Flere steder var vegsperringer med vaktposter. Det var tydelig på de tyske styrker at det gikk den gærne vegen for dem. De første årene var soldatene unge og veitrente. I 1944 og fram til krigens slutt ble de unge soldatene avløst av 40 og 50- åringer. Folket i Kasfjord sa at de yngre soldatene gikk til russeføde på østfronten. De gamle trente i stridsteknikk nede på marka vår både på barmark og i snøen. Istedenfor løssammisjon fikk de det til å låte som maskingeværild ved at noen av soldatene svingte kråkesmeller. Det var tydelig at disse eldre herrene ikke likte seg noe særlig. De tilhørte landstormen.

Den 7.mai 1945 måtte vi ringe etter dr Skaanes og han kom til Kasfjord om kvelden. Han var en av de få som

hadde anledning til å kjøre bil. Jeg hadde pådratt meg lungebetennelse. Han kunne fortelle meg at jeg hadde fått en sykdom som opp til nå vanligvis førte til døden, og at de lite kunne gjøre med det. Du er nå så heldig at Røde Kors har fått en medisin fra Amerika via Sverige og hit til oss, som heter Penicillin, og som gjør at du Magnus vil klare deg. Kanskje jeg var en av de første som ble del i den medisinske nyvinningen i Harstad-området. Og takk for det. Jeg hadde til da, og gjennom mange år, vært plaget med astmatisk bronkitt. Lungebetennelsen tok kål på bronkitten, og jeg har aldri hatt den senere. Det har selvfølgelig vært en befrielse. Dr Skaanes kunne også fortelle at nå var krigen slutt. Det var blitt fred. Flagg som hadde ligget bortgjemt hele krigen igjennom ble nå funnet frem og heist. 17.mai 1945 kunne igjen nasjonaldagen feires med tog og tale. Jeg var ennå syk og fikk ikke delta i feiringen. I Kasfjord holdt Prost Ole K. Steinholt talen for dagen.

Uten at vi visste om det ble min far samme dag sendt med syketransport fra Helsingborg til Oslo. Han var med på første sending av hjemvendte fanger til Norge, og ble fulgt av leger og sykesøstre. På Østbanen stoppet transporten opp fordi det var uroligheter med skyting i gatene i Oslo med sammenstøt mellom fanatiske norske nazister og Milorg. Transporten ble derfor stående på Østbanen til utpå ettermiddagen, da de ble overført til Ullevål sykehus, epidemiavdelingen. Noen dager senere fikk vi telefon fra min far hvor han spurte min mor om hun ikke hadde tenkt og komme til Oslo og besøke han. Det ble gledessjokk. Vi ante ikke at han var der. Hvordan komme seg til Oslo på den tiden. Igjen var det nyttig med gode forbindelser. Bror til Prost Steinholt var Sorenskriver i Narvik. Han ordnet det slik at min mor og hennes søster kunne reise med tog fra Narvik via Sverige til Oslo. De var sannsynligvis noen av de første som fikk ta i bruk denne reisemåten mellom Narvik og Oslo etter krigen. En reisemåte som noe senere ble meget vanlig for oss nordfra som skulle til Oslo. Min mor og hennes søster kom seg til Oslo, og kom midt opp i den store frihetsrusen i hovedstaden. De kunne ta min far med ut den 7. Juni 1945 for å være tilstede når Kongen og den kongelige familie kom tilbake til Oslo. Min far ble skrevet ut fra Ullevål sykehus den 18. juni, men ble i Oslo på privatbesøk som rekonvalesent frem til 2. juli, da de reiste med tog til Stockholm. Der besøkte de familie og ble der til de reiste med tog mot Narvik 12. juli 1945. De kom hjem til Kasfjord 14.juli 1945. I bygda var det nærmest arrangert ny 17. mai med flagg og taler med velkomst for min far. Han hadde da vært borte nesten 4 år, og gjennomgått betydelige lidelser. Det lar seg ikke gjøre å sette seg inn i de umenneskeige opplevelser min far må ha vært igjennom disse årene. I ettertid har mange sagt at hans optimisme og gode humør var det som berget han gjennom perioden med de mange fangeleirene disse årene. Høsten 1945 fikk jeg bli med min far og meieribestyrer Magnus Helleland til Setermoen. De ville se de steder på Setermoen, hvor de satt som fanger høsten 1941. Helleland fortalte på turen opp at han hadde stukket noen papirer i en sprekk i veggen i skuret hvor han satt. Skuret sto der fortsatt, og Helleland kunne lirke frem sine notater fra 4 år tilbake. Min far fant også igjen stallen, og båsen, som var hans såkalte bosted i over 2 måneder, mens rettssaken pågikk frem mot jul 1941, og til avreisen mot Tyskland i slutten av januar 1942. Vi var også på skytterbanen på Hundtorp og så det sannsynlige retterstedet for Spilling og Pettersen. Helleland ble arrestert samtidig med disse to i juni 1941. Han hadde samarbeidet med dem, unngikk dødsstraff, men fikk 15 års tukthus, og berget livet. Den tidligere omtalte drengen ble stilt for Hålogaland lagmannsrett i Harstad i mai 1946. Både min far og Helleland var vitner i denne saken sammen med en rekke andre personer fra Harstad. Det var ingen tvil om at vedkommende var angiver og fikk betalt av tyskerne for sine rapporter. Han ble dømt til livsvarig fengsel. Min far fulgte med hvordan det gikk med han, når han ble sluppet ut fra fengslet og når han døde.

Jeg har med disse tilbakeblikk prøvd å gi et inntrykk av hvordan det var å leve under krig her i landet for over 60 år siden, og hvordan en guttunge fikk opplevelser inn over seg, som aldri vil kunne viskes ut av sinnet. Det er nok temmelig vanskelig for en som vokser opp i dag å se for seg hvordan vi hadde det i den perioden jeg har prøvd å beskrive. Slik var imidlertid livet den gangen. Det er selvfølgelig å håpe at generasjonene som kommer etter oss vil slippe tilsvarende opplevelser, og at vårt land i all framtid får leve i fred som en fri og selvstendig nasjon.